

ANALÝZA VYBRANÝCH UKAZATELŮ VINAŘSTVÍ A VINOHRADNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY A BULHARSKÉ REPUBLIKY

J. Duda

Došlo: 16. května 2005

Abstract

DUDA, J.: *Analysis of selected indicators of winegrowing and wine-production industries in the Czech Republic and Bulgaria*. Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2005, LIII, No. 6, pp. 45–52

The paper deals with industry analysis of winegrowing and wine-production in Bulgaria and in the Czech Republic. The analysis is more focused on winegrowing and wine-production in Bulgaria with the aim to present the less known information.

The annual production of wine in Bulgaria amounts for about 2 million hectoliters, being mostly processed by industrial producers, even though the area of productive vineyards is decreasing by almost 33% to the level of 100 000 hectares. Czech Republic has a lower area of vineyards than Bulgaria, and thanks to the higher yields per hectare it produces about 0.5 million hectoliters of wine. Wine consumption is also different – Czech Republic reaches about 75% of consumption in Bulgaria.

Bulgaria, unlike the Czech Republic, belongs to the wine-export countries, especially focusing on exports of bottled red wine. The most important importers of Bulgarian wine – bottled and cask – are Poland, Russia, Great Britain, and Germany. The average prices of exported bottled wine oscillated around USD 1 per liter, in the monitored period. In case of the cask wine, the prices are almost 50% lower. The prices of wines imported to Bulgaria are slightly lower than prices of wines being exported from Bulgaria. Most of the wine was imported from Moldova and Macedonia, Hungary, and Poland.

The wine foreign trade balance of Bulgaria and Czech Republic is active for Bulgaria, which exports about 24 thousand hectoliters of wine to the Czech Republic. Exports of Czech and Moravian wines to Bulgaria are minimal.

Czech Republic, Bulgaria, winegrowing, wine production, foreign trade

V České republice je po vstupu do Evropské unie otevřen trh i v oblasti vinařství a díky odbourání cel jsou evropská vína cenově přijatelnější pro české a moravské konzumenty. V roce 2007 by Bulharská republika měla vstoupit do Evropské unie. V oblasti vinařství může hrát významnou roli, je to země s kvalitními víný, hlavně červenými, i když zákazníci v České republice si mohou pamatovat méně kvalitní bulharská vína typu Medvědí krev. Cílem příspěvku je provést porovnání vybraných ukazatelů odvětví vinohradnictví a vinařství, zahraničního obchodu s ví-

nem v České republice a Bulharské republice. Příspěvek je více zaměřen na popis a analýzu vinohradnictví a vinařství Bulharské republiky.

MATERIÁL A METODY

Příspěvek se zabývá analýzou odvětví vinařství a vinohradnictví v Bulharské republice a České republice. V části Výsledky a diskuse je srovnávána situace v Bulharské republice a České republice v oblastech výměry vinic, výnosů vinných hroznů, produkce vína a zahraničního obchodu s vínem. V příspěvku je ana-

lýza zaměřena více na Bulharskou republiku s cílem informovat o méně známých skutečnostech. Pro srovnávání byly použity jednoduché statistické metody, zejména absolutní a relativní srovnávání prostřednictvím poměrových čísel a indexů, tabulky a grafy.

Informace pro provedení analýzy byly čerpány ze Situačních a výhledových zpráv „Réva vinná a víno“ Ministerstva zemědělství ČR, z internetových stránek Generálního ředitelství cel ČR, Českého statistického úřadu a Ministerstva zemědělství Bulharské republiky. Údaje publikované na webové stránce Ministerstva zemědělství Bulharské republiky obsahovaly data pouze od roku 2000, proto je pro srovnání s Českou republikou použito údajů od roku 2000. Podobnou tematikou se zabývají také Černíková, Žufan (2004).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Bulharská republika i Česká republika patřily mezi země východního bloku, byly spojenci v rámci Varšavské smlouvy i Rady vzájemné hospodářské pomoci, a proto obchodní vztahy mezi Bulharskem a ČR mají dlouholetou tradici. Svého vrcholu dosahovaly v letech 1980–1990. V tomto období bylo tehdejší

Československo stabilně vyhodnoceno jako 3.–4. největší obchodní partner Bulharské republiky. Bulharsko v československém zahraničním obchodě zaujímalo 7.–8. místo. Dnes zaujímá Bulharsko v žebříčku našeho zahraničního obchodu až 42. místo. V 90. letech se objem obchodní výměny stabilizoval v rozpětí 70–90 mil. USD, v roce 1998 došlo k výraznému nárůstu na úroveň 120 mil. USD. Pravděpodobnými příčinami tohoto vzestupu jsou celkově se zlepšující podmínky v Bulharsku, včetně finanční stabilizace a zejména postupné využívání režimu zóny volného obchodu, později přistoupení k uskupení CEFTA (Bulharsko od 17. 7. 1998). Členství v CEFTA přinášelo nulové celní sazby na průmyslové výrobky (obchod se zemědělskými a potravinářskými produkty bylo vzhledem ke své citlivosti liberalizováno méně). Smluvní základnu v ekonomické oblasti doplňovaly dohody o podpoře a ochraně investic a o zamezení dvojího zdanění.

Rozlohu a počet obyvatel sledovaných republik můžeme sledovat v tabulce I, Bulharská republika má větší rozlohu, ale menší počet obyvatel než Česká republika.

I: Rozloha a počet obyvatel Bulharska a ČR

Charakteristika	Bulharská republika	Česká republika
Rozloha státu	110 993,6 km ²	78 866 km ²
Počet obyvatel v roce 2003	7 801 273	10 211 455

Bulharská republika se z hlediska pěstování vinné révy dělí do šesti teritoriálně ohraničených oblastí, re-

gionů. Přehled těchto regionů a významná města nacházejících se v jednotlivých regionech je v tabulce II.

II: Vinařské regiony v Bulharské republice

Region	Významná města v regionu
Severozápadní makro	Vidin, Vraca, Montana
Severní centrální	Veliko Tarnovo, Gabrovo, Loveč, Pleven, Ruse
Severní východní	Varna, Dobrič, Razgrad, Silistra, Targoviště, Šumen
Jihozápadní	Blagoevgrad, Kjustendil, Pernik, Sofie
Jižní centrální	Kardzali, Pasardžik, Plovdiv, Smoljan, Chaskovo
Jihovýchodní	Burgas, Sliven, Jambol

Také Česká republika je dle zákona č. 321/2004 Sb. členěna do šesti vinařských podoblastí. V oblasti Čechy jsou dvě podoblasti, mělnická a litoměřická a v oblasti Morava jsou čtyři podoblasti, a to mikulovská, slovácká, velkopavlovická, znojemská.

Podíl plochy vinic na celkové rozloze státu je v Bulharsku až desetinásobně větší než v České republice; nejvyšší hodnota rozlohy bulharských vinic činila v roce 2000, a to 1,38 % z celkové rozlohy státu. Jak lze vidět z tabulky III, celková výměra produktivních

vinohradů v Bulharské republice klesá, dochází k obnově vinohradů, zvyšuje se výměra dočasně nesklízených vinohradů (z důvodu nezájmu vinařů i neošetření vinic při napadení chorobami a následnou ztrá-

tou produkce). Celková plocha vinic v Bulharské republice klesla z 160 471 ha v roce 2000 na výměru 130 000 ha v roce 2004.

III: Výměra vinohradů v Bulharsku a České republice v období let 2000–2004

Rok	Plodné vinice v Bulharsku (ha)	Podíl na celkové rozloze státu (%)	Plodné vinice v ČR (ha)	Podíl na celkové rozloze státu (%)
2000	153 200	1,38	11 236	0,14
2001	146 995	1,32	11 317	0,14
2002	129 998	1,17	10 794	0,13
2003	103 010	0,93	11 825	0,15
2004**	100 000	0,90	12 967	0,16

* produktivní vinohrady včetně mladých a nově vysázených; ** odhad
Zdroj: MAF, MZe ČR, vlastní výpočty

Opačná situace byla v České republice, kde vlivem chystaného vstupu do EU byly nově vysazovány a rozšiřovány vinice a celkem je nyní v České republice osázeno 18 710 ha vinic (MZe ČR). Z toho je osázeno bílými odrůdami 67 %, plocha osázena modrými odrůdami představuje 32 % a necelé jedno procento připadá na plochy s podnožovými a stolními odrůdami révy vinné. V České republice dominují bílé moštové odrůdy, nejvíce jsou zastoupeny odrůdy Müller Thurgau a Veltlínské zelené, obě zaujímají přibližně 11 % celkové plochy. Z modrých moštových odrůd převažují Svatovavřínecké (9 %) a Frankovka (7 %).

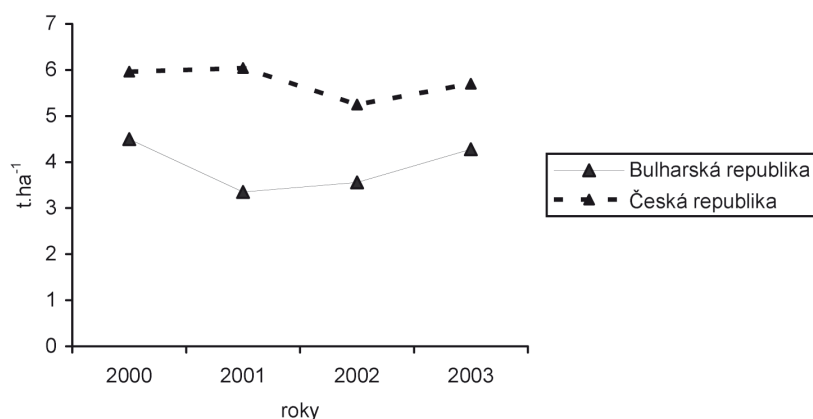
V Bulharské republice převažuje pěstování odrůd červeného vína nad pěstováním odrůd bílého vína (cca 53 % výměry odrůd červeného vína oproti 42 % výměry odrůd bílého vína v roce 2002, zbytek plochy

zaujímají hrozny k přímé spotřebě). Jediným regionem, kde výměra odrůd bílého vína převyšuje výměru odrůd červeného vína, je region Severovýchodní, kde 86,6 % výměry vinohradů je osázen odrůdami bílého vína. Regiony s převahou pěstování odrůd červeného vína jsou Severozápadní region, Severní centrální region, Jižní centrální a Jihozápadní region. Za nejlepší jsou pokládána bulharská červená vína, především odrůdy Merlot a Cabernet Sauvignon, které se prý velmi podobají francouzským z oblasti Bordeaux. Ovšem Bulharsko má i své vlastní, jedinečné odrůdy – Mavrud z oblasti Asenovgradu, Melnik a Pamid. Největší poptávka trhu je po odrůdách Merlot, Cabernet Sauvignon, Mavrud, Chardonnays, Tramín, Sauvignon Blanc.

IV: Porovnání výnosů hroznů v letech 2000–2003 v t.ha⁻¹ v ČR a Bulharsku

Země	2000	2001	2002	2003
Bulharská republika	4,5	3,35	3,56	4,28
Česká republika	5,96	6,04	5,25	5,70
Index výnosů ČR/BR	132,44	180,29	147,47	133,17

Zdroj: MAF, MZe ČR, vlastní výpočty

1: Výnosy hroznů v Bulharské republice a České republice

Tabulka IV a obrázek 1 ukazuje porovnání výnosů vinné révy v Bulharské republice a České republice v posledních čtyřech letech a lze pozorovat, že výnosy jsou vyšší o desítky procent v České republice než v Bulharsku. V České republice je vyšších výnosů dosahováno v moravské oblasti, a to hlavně v okresech Břeclav, Hodonín. V Bulharské republice je vyšších výnosů dosahováno v Jihovýchodním a Jihozápadním regionu.

Produkce vína v České republice se pohybuje v rozpětí 495 000 hl (v marketingovém roce 2002/2003) až po 697 000 hl (v marketingovém roce 1999/2000). V Bulharské republice je produkce až čtyřná-

sobně větší a pohybuje se okolo 2 milionů hl, v roce 2003 dosáhla produkce 2 313 581 hl vína. Podíl bulharských drobných zpracovatelů na zpracování vína je přibližně 30–45 %.

Rozdíl mezi sledovanými republikami je i ve spotřebě vína na osobu a rok. Je samozřejmé, že v přímořském a rozlohou vinic větším Bulharsku je vyšší spotřeba vína a ta se stabilně pohybuje mezi 21 a 22 l vína. Situace v České republice je rozdílná v tom, že dochází ke zvyšování spotřeby vína a ta v současné době přesahuje podle ČSU 16 litrů a má stoupající tendenci. Konkrétní hodnoty spotřeby vína lze sledovat v tabulce V.

V: Spotřeba vína v litrech na osobu a rok v Bulharsku a České republice

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bulharsko	22,8	22,1	22,0	21,8	21,7	21,6	22,1	21,4	21,4	21,4
ČR	15,0	15,3	15,4	15,4	15,8	15,9	16,0	16,1	16,1	16,2

Zahraniční obchod s vínem v Bulharské republice a v České republice

Vývoj celkového dovozu vína, podle druhů vína a

sledovaných let, v Bulharské republice a České republice je uvedený v tabulce VI.

VI: Vývoj celkového dovozu vína v hektolitrech v letech 2000 až 2004

Komodita	2000	2001	2002	2003	2004
Bulharská republika					
Víno nad 2 l (sudové)	46 345	11 662	34 874	10 079	989*
Víno do 2 l (lahvové)	4 287	3 063	4 957	2 446	1 984*
Šumivé víno	468	516	451	176	43*
Celkem	51 100	15 241	40 282	12 701	3 016*
Česká republika					
Víno nad 2 l (sudové)	309 392	626 049	696 346	748 355	203 061**
Víno do 2 l (lahvové)	331 540	301 270	317 679	267 673	65 413**
Šumivé a perlivé víno	10 907	6 515	7 887	12 442	2 129**
Celkem	651 839	933 834	1 021 912	1 028 470	270 603**

Zdroj: MAF, MZe ČR, vlastní výpočty; * období leden–červen 2004; ** období leden–duben 2004

Nejvíce lahvového vína Bulharsko dováželo z Moldávie a Makedonie, ale po prudkém nárůstu cen těchto vín (až na hodnoty 1,87 USD.l⁻¹) na počátku roku 2003 jsou největší dovozy zaznamenávány z Polska a Španělska. V segmentu dovozu sudového vína má průměrná cena zvyšující trend až na úroveň 0,65 USD.l⁻¹ v roce 2003. Nejvíce sudového vína se dováží do Bulharska z Makedonie, Moldávie a Maďarska. Bulharská republika dováží především víno sudové.

Česká republika na rozdíl od Bulharské republiky patří mezi země, které nejsou soběstačné ve výrobě vína a značnou část vína dováží; množství dovozů vína se v posledních letech pohybovalo okolo 1 milionu hl, největší část tvořilo víno nad 2 l (sudové). Víno se převážně dováželo ze Španělska, Itálie a Ra-

kouska. U dovozu jde především o víno stolní a víno k dalšímu zpracování. Tato kategorie vína není přímou konkurencí našeho vína.

Vynikající bulharské víno se vyváží do celého světa. Jeho kvalita je dána především výbornými přírodními podmínkami – jižní slunné bulharské horské svahy jsou pro pěstování vinné révy přímo ideální. Nabídka vín z Bulharska se neustále rozšiřuje a zlepšuje se nejen jeho kvalita, ale i design lahví. Zásahu na tom mají především odborníci z Austrálie a Spojených států, kteří s sebou do Bulharska přinesli moderní technologické postupy zpracování vína.

Vývoj exportu vybraných komodit podle roků v Bulharské republice a České republice je uveden v tabulce VII.

VII: Vývoj celkového exportu vína v letech 2000–2004 v hl

Komodita	2000	2001	2002	2003	2004
Bulharská republika					
Víno nad 2 l (sudové)	211 749	241 595	200 223	160 780	104 559*
Víno do 2 l (lahvové)	538 289	549 509	576 053	598 217	344 271*
Šumivé víno	17 197	10 905	9 194	9 115	913*
Celkem	767 235	802 009	785 470	768 112	449 743*
Česká republika					
Víno nad 2 l (sudové)	10 991	2 394	2 115	996	103**
Víno do 2 l (lahvové)	15 384	10 375	15 134	14 906	4 024**
Šumivé a perlivé víno	3 655	4 576	5 744	3 486	782**
Celkem	30 030	17 345	22 993	19 388	4 909**

Zdroj: MAF, MZe ČR, vlastní výpočty * období leden–červen 2004 ** období leden–duben 2004

Bulharská republika patří mezi exportní země hlavně v oblasti exportu lahvého vína. Každoročně (sledováno z let 2000–2003) směřuje na vývoz více než 530 000 hl, nejvíce bylo vyvezeno v roce 2003, a to 598 217 hl lahvého vína. Mezi významné partnery patří Polsko, kam každoročně Bulharská republika vyveze více než 100 000 hl. Významným partnerem se stává také Rusko, vývoz do této země se několikanásobně zvýšil (vývoz v roce 2003 byl více než 11x vyšší než vývoz v roce 2000); v roce 2003 dosáhl hodnoty 208 821 hl a za období leden až červen roku 2004 dosáhl vývoz lahvého vína do Ruska úrovně 156 730 hl. Další významní dovozci bulharského vína jsou Velká Británie a Německo, kde ale dochází k poklesu dovozu téměř až o polovinu. Průměrné ceny exportovaného lahvého vína se ve sledovaných letech pohybovaly okolo 1 USD.l⁻¹.

Asi třetinových hodnot exportu bulharského lahvého vína dosahuje export sudového vína, který se pohybuje v rozmezí sledovaných let v hodnotách 160 až 240 000 hl. Mezi významnější dovozce bulharského sudového vína patří Německo, Japonsko, Velká Británie. V posledních letech dochází k nárůstu vývozu sudového vína do Ruska. Průměrné ceny vína jsou v sledovaných letech v rozmezí 0,45 až 0,66 USD.l⁻¹.

Množství vývozu vína z České republiky odpovídá přibližně 2 % dovozu. Převažuje vývoz vína do 2 l a tradičně se nejvíce tohoto vína vyváží do Slovenské republiky, dále následuje Španělsko. Víno v obalech nad 2 l se exportuje převážně do Rakouska, Itálie, Slovenska. Slovensko je také významným dovozcem českých a moravských šumivých vín.

VIII: Dovoz vína z Bulharska do ČR

Marketingový rok*	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/204
Víno	množství v l	množství v l	množství v l	množství v l	množství v l
z toho:					
šumivé	18				
bílé stolní lahvé	6 489	8 893	8 037	18 870	88 569
červené stolní lahvé	559 966	766 454	1 117 000	1 303 548	1 489 904
bílé jakostní lahvé	609	5 022	17 253	7 929	40 842
červené jakostní lahvé	12 762	46 973	75 805	181 496	299 106
ostatní stolní lahvé					360
bílé stolní sudové				110 560	
bílé jakostní sudové		915 158		3600	33 241
červené stolní sudové				380 293	392 936
červené jakostní sudové		216 251	396 104	4 242	61 115
ostatní stolní sudové	84				
Celkem	579 928	1 958 751	1 614 199	2 010 538	2 406 073
Celkem víno do 2l	579 826	827 342	1 218 095	1 511 843	1 918 781
Celkem víno nad 2l	84	1 131 409	396 104	498 695	487 292
Celkem víno šumivé	18				

Zdroj: celní statistika ČR, vlastní výpočty; * marketingový rok začíná 1. 9. a končí 31. 8. následujícího roku

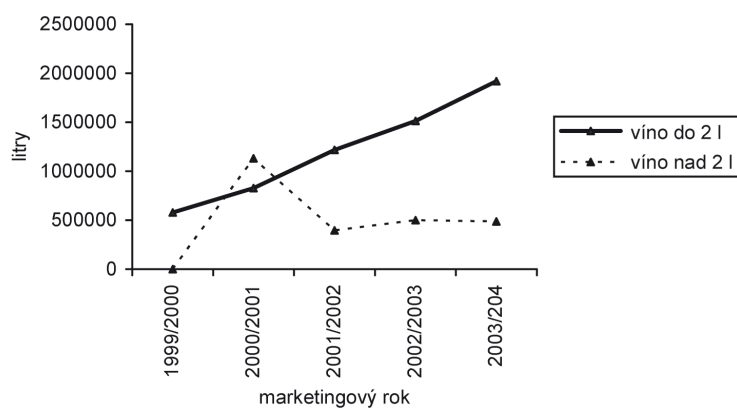
IX: Vývoz vína z ČR do Bulharska

Marketingový rok*	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Víno	množství v l	množství v l	množství v l	množství v l	množství v l
z toho:					
šumivé	36	32	32		
bílé jakostní lahvévé	54	18	27	18	
červené jakostní lahvévé	45 648	15 423	774	18	153
Celkem	45 738	15 473	833	54	276
Celkem víno do 2l	45 702	15 441	801	36	153
Celkem víno šumivé	36	32	32	18	123

Zdroj: celní statistika ČR, vlastní výpočty; * marketingový rok začíná 1. 9. a končí 31. 8. následujícího roku

Jak je vidět z tabulek VIII, IX a obrázku 2, dovoz vína z Bulharska několikanásobně převažuje export našeho vína do Bulharska. Nejvíce se do České republiky dováží bulharské červené víno do 2 l (hlavně stolní lahvévé víno), pouze v marketingovém roce 2000–2001 dovoz sudového vína (nad 2 l) převýšil dovoz vína kategorie „víno do 2 l“ (víno lahvévé), které bylo způsobeno mimořádným dovozem bílého jakostního sudového vína v množství 915 158 l. Bulharsko vyváží do České republiky okolo 2,5 % lahvo-

vých vín z celkového vývozu lahvévých vín a u vína sudového (víno nad 2 l) do České republiky směřovalo přibližně 3 % z celkového bulharského vývozu sudových vín. Průměrné ceny vína do 2 l se ve sledovaných letech pohybovaly od 18,10 Kč do 25,40 Kč za litr. U vína sudového (nad 2 l) se ceny dovezeného vína pohybovaly okolo 14 Kč za litr. Export našeho vína do Bulharska má klesající tendenci a v současné době je lze označit za minimální.

2: Export vína z Bulharské republiky do České republiky

SOUHRN

Príspevek se zabyvá analýzou odvetví vinařství a vinohradnictví v Bulharské republice a v České republice. Analýza je více zaměřena na vinařství a vinohradnictví Bulharské republiky s cílem informovat o méně známých skutečnostech.

Každoročně se v Bulharsku vyprodukuje okolo 2 milionů hektolitřů vína, převážně zpracovanými průmyslovými výrobci, i když dochází k poklesu výměry produktivních vinohradů téměř o 33 % na hodnotu 100 000 ha. Česká republika má menší rozlohu vinohradů než Bulharsko, díky vyšším hektarovým výnosům každoročně produkuje okolo půl milionů hl vína. Rozdílná je také spotřeba vína na osobu, Česká republika dosahuje asi 75 % spotřeby Bulharska.

Bulharskou republiku, na rozdíl od České republiky, můžeme řadit k vývozním státům vína, obzvláště vína lahvého červeného. Nejvýznamnější země dovážející bulharské lahvé i sudové víno jsou Polsko, Rusko, Velká Británie, Německo. Průměrné ceny exportovaného lahvého vína se ve sledovaných letech pohybovaly okolo 1 USD/l, u sudového vína jsou průměrné ceny téměř o polovinu nižší. Ceny dováženého vína do Bulharské republiky jsou mírně vyšší než ceny vín, které Bulharsko exportuje. Nejvíce vína Bulharsko dováželo z Moldávie a Makedonie, Maďarska, Polska.

Ve vzájemném zahraničním obchodě s vínem je aktivní saldo na straně Bulharska, které dováží do České republiky okolo 24 tisíc hl vína. Export českých a moravských vín do Bulharska je minimální.

Česká republika, Bulharská republika, vinařství, vinohradnictví, zahraniční obchod

Príspevek je součástí výstupu výzkumného projektu NAZV č. QF3276 „Perspektivy vývoje a návrhy opatření politiky vinohradnictví a vinařství a rozvoje v jihomoravském regionu“ řešeného pracovníky Ústavu managementu PEF MZLU v Brně.

LITERATURA

ČERNÍKOVÁ, R. a ŽUFAN, P. Analýza odvetví vinařství v České republice a Německu. In Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2004. sv. LII, č. 6, s. 19–25. ISSN 1211-8516.

MAF. Situation and outlook report of wine grapes and wines for the 2001–2002 period. [on-line]. [cit.2004-09-23] <http://www.mzgar.government.bg>.

МЗГ. Ситуация и перспективи при производството и реализацията на винено грозде и вино в България за периода 2002–2003 г. [on-line]. [cit.2004-09-23] <http://www.mzgar.government.bg>.

МЗГ. Ситуация и перспективи при производството и реализацията на винено грозде и вино в България за периода 2003–2004 г. [on-line]. [cit. 2005-01-23] <http://www.mzgar.government.bg>.

Situační a výhledová zpráva – Réva vinná, víno 2003. Praha: MZe ČR, 2003, 64 s. ISBN 80-7084-276-8.

Situační a výhledová zpráva – Réva vinná, víno 2004. Praha: MZe ČR, 2004, 72 s. ISBN 80-7084-331-4.

Webové stránky Celní správy ČR www.cs.mfcr.cz

Webové stránky Českého statistického úřadu www.czso.cz

Webové stránky Ministerstva zemědělství ČR www.mze.cz

Zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství

Adresa

Ing. Jiří Duda, Ph.D., Ústav managementu, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika